

Renegat

Ta lektura, podobnie jak tysiące innych, jest dostępna on-line na stronie wolnelektury.pl.

Utwór opracowany został w ramach projektu Wolne Lektury przez fundację Wolne Lektury.

ADAM MICKIEWICZ

*Renegat*¹

(BALLADA TURECKA)

---

¹*renegat* — odstępcza; osoba, która zmieniła wiarę, narodowość, przekonania polityczne. [przypis edytorski]

I

Co się niedawno stało w Iranie,
Opowiem światu całemu.
Na kaszemirskim² usiadł dywan³,
Basza⁴ pośrodku haremu⁵.

Pieją⁶ Greczynki, pieją Czerkieski⁷.
Płają branki Kirgisa⁸;
U tych w żrenicach szafir niebieski,
U tamtych cienie Eblisa⁹.

Basza nie widzi, Basza nie słucha,
Turban zawiesił nad okiem,
Drzemie i dymy ciągnąc z cybucha¹⁰
Okrył się wonnym obłokiem.

Wtem u wrót szczęścia hałas się wzmaga,
Rozstąpiły się sług rzędy.
Nieznaną branke wiódł Kyzlar-Aga¹¹,
Sklonił się i rzekł: «Effendy¹²!

Którego jasność takiej jest mocy
Między gwiazdami dywanu,
Jak śród brylantów na szatach nocy
Ognisko Aldeboranu¹³.

Racz ku mnie błysnąć, gwiazdo dywanu,
Bom dobrych nowin tłumaczem,
Oto służebny wiatr z Lechistanu¹⁴
Darzy cię nowym haraczem¹⁵.

Padyszach nie ma takiej krzewiny
W sadzie rozkoszy w Stambule,
Ona jest rodem z zimnej krainy,
Którą wspominasz tak czule».

Tu gazę, co jej wdzięki przygasza,
Odsłonił — cały dwór klasnął¹⁶;

²*kaszemirski* — dziś: kaszmirski; nazwa od regionu Kaszmir, dziś podzielonego między Indie i Pakistan. [przypis edytorski]

³*dywan* (z arab. *diwan*): rada, administracja, kancelaria — tu: rada dostojników w krajach muzułmańskich. [przypis edytorski]

⁴*basza* — właśc. *pasza*; tytuł dostojników cywilnych i wojskowych w Imperium Osmańskim. [przypis edytorski]

⁵*harem* — w tradycyjnym domu muzułmańskim odosobniona część domu przeznaczona dla kobiet (żon i nalożnic). [przypis edytorski]

⁶*pieć* — tu: śpiewać; w tekście forma 3.os.lm cz.ter.: pieją. [przypis edytorski]

⁷*Czerkieski* — kobiety czerkieskie; Czerkiesi: w krajach Bliskiego Wschodu określenie potomków górali kaukaskich, którzy opuścili Kaukaz po podboju ros. w z. pol. XIX w. [przypis edytorski]

⁸*branki Kirgisa* — niewolnice kirgiskie; *Kirgistan* państwo w Azji Środkowej. [przypis edytorski]

⁹*Eblis* — właśc. *Iblis*; w muzułmańskich wierzeniach: zły duch, szatan. [przypis edytorski]

¹⁰*cybuch* — rurka w fajce, łącząca ustnik z główką. [przypis edytorski]

¹¹*Kyzlar Aga* — naczelnik haremu. [przypis edytorski]

¹²*Effendi* — pan; tu w W.lp: panie. [przypis edytorski]

¹³*Aldeboran* — właśc. *Aldebaran*: nazwa gwiazdy podwójnej, najjaśniejszej w konstelacji Byka. [przypis edytorski]

¹⁴*Lechistan* — Polska. [przypis edytorski]

¹⁵*haracz* — okup wojenny, kontrybucja. [przypis edytorski]

¹⁶*cały dwór klasnął* — wyrażenie europejskie. W duchu wschodnim należałoby powiedzieć: „cały dwór włożył do ust otwartych milczenia palec podziwu”. [przypis autorski]

Spojrzał raz na nią trzytulny¹⁷ Basza,
Wypuścił cybuch i zasnął.

Chyli się na bok, turban mu spada,
Biega¹⁸ przebudzić — o dziwy!
Usta zsiniałe, twarz śmiercią blada,
Basza renegat nieżywy!

---

¹⁷*trzytulny* — o trzech buńczukach; *buńczuk* to dawna tatarsko-turecka oznaka władzy w postaci drzewca zakończonę złotą kulą i zwisającymi spod niej pękami końskiego włosia, noszona przed sprawującym władzę.
[przypis edytorski]

¹⁸*biega* — dziś forma 3. os. lm: biegną. [przypis edytorski]

II

Czarownica, Czary, Kara

«O dziwy, zgroza!» — wołają janczary¹⁹
I mędrce w prawie ćwiczeni —
Tę Nazaretkę²⁰ za okropne czary,
Zakopiem w stosie kamieni.

«Owóż to Hassan, ów renegat Basza,
Sroższy nad lwa i tygrysa,
Co go nie tknęła żadna dziewczka nasza
Ni Dżurdżistanu²¹ hurysa²².

On, gdy Chanowi²³ na srebrny półmisek
Rzucił łeb księcia Ifłaku²⁴,
Wdzięczny mu Chagan²⁵ dziesięć odalisek²⁶
Z własnego przysłał orszaku.

Wszystkimi wzgardził! Teraz go zabija
Postać lękliwej gazeli;
Jako motyla lada modra żmija
Promieniem oczu zastrzeli.

Niechże tę żmiję Bej²⁷, na pastwę czerni²⁸,
Z warownej straży przywiedzie,
Już od godziny zebrali się wierni
I Kady²⁹ z miasta już jedzie».

Przyjechał Kady, zbierają kamienie,
Czekają — próżna nadzieja!
Bej nie przychodzi, odbite więzienie;
Ani dziewicy, ni Beja!...

¹⁹*janczar* — żołnierz dawnej piechoty tureckiej. [przypis edytorski]

²⁰*Nazaretka* — tu: chrześcijanka; wyznawczyni nauk Jezusa z Nazaretu. [przypis edytorski]

²¹*Dżurdżistan* — w jęz. arabskim dawne określenie Gruzji. [przypis edytorski]

²²*hurysa* — piękna kobieta. [przypis edytorski]

²³*chan* — tytuł panującego w niektórych krajach Wschodu; też: osoba, której przysługuje ten tytuł. [przypis edytorski]

²⁴*Ifłak* — *Eflak*; turecka nazwa Wołoszczyzny, historycznej krainy w pld. Rumunii. [przypis edytorski]

²⁵*Chagan* — właśc. *kagan*; tytuł władcy u wielu ludów turekojęzycznych; też: osoba, której przysługuje ten tytuł. [przypis edytorski]

²⁶*odaliska* — biała niewolnica w haremie sultana tureckiego. [przypis edytorski]

²⁷*bej* — tytuł wyższych urzędników w dawnej Turcji np. oficerów; także osoba nosząca ten tytuł. [przypis edytorski]

²⁸*czerni* — tłum, gawiedź. [przypis edytorski]

²⁹*Kady* — właśc. *kadi*; sędzia muzułmański. [przypis edytorski]

III

Wkrótce ojczyznę ujrzała branka³⁰,
Lecz wszędzie jej niemiło:
Nie widzi bowiem swego kochanka,
Z którym się wszystko skończyło.

Śmierć, Ślub, Religia

Wszystko! i w swoich pamiątek kraju
Wkrótce z rozpaczy umarła;
A ciało martwe, według zwyczaju,
Dębowa trumna zawarła.

A gdy rodzina płacz swój rozwodzi
I ksiądz do modlitwy wzywa —
Nieznany Turczyn zziąjany wchodzi
I tak się do nich odzywa:

«Basza zostawił w zgonie rozkazy,
Abym tę urnę wziął z sobą,
Gdy go śmiertelne okryją głązy,
Gdy go okryją żałobą.

Kazał, bym obszedł cały świat kołem,
Trafił do północnej ziemi
I niósł tę urnę z jego popiołem
Złączyć z prochami lubemi.

Znalazłem popiół! Ty, o kapłanie!
Wypełnij Baszy zlecenie.
Z urną swat wchodzi, przed tobą stanie,
Dziwne będzie ożenienie!

Zdejmij z tej martwej ręki pierścionek
I włóż jej pierścień Turczyna;
Ona małżonką, on jej małżonek,
Po śmierci się ślub zaczyna!»

Ksiądz odpowiedział: «Czyż te zamiary
Mam w groźnym wykonać musie?
Czyliż twój Basza był naszej wiary,
Czyliż on umarł w Chrystusie?»

Ksiądz mówił, ale na księdza głosy
Turczyn nic nie odpowiadał —
I tylko z czoła rozgarnął włosy
I milcząc, księdza twarz badał.

Ksiądz obrażony chciał zerwać śluby,
Chciał jej z palca zdjąć pierścienie;
Lecz próżne były jego rachuby:
Broniło dłoni ściśnienie.

Martwa dziewica ścisnęła rękę,
Pierścienia wydrzeć nie dała. —
Na tem ja, bracie, kończę piosenkę,
I piosenka moja skołała.

³⁰branka (daw.) — kobieta wzięta do niewoli. [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z **Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur**.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na **Licencji Wolnej Sztuki 1.3**. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w **Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur**. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/renegat>

Tekst opracowany na podstawie: Adam Mickiewicz, Poezje. [T. 1], Wiersze młodzieńcze; Ballady; Grażyna, Krakowska Spółdz. Wydawnicza, Kraków [1919]

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez Bibliotekę Narodową z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów BN.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Justyna Lech, Marta Niedziałkowska, Weronika Trzeciak.

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: **szczegóły na stronie Fundacji**.